WIJZER

34.03

MAGAZINE VAN DE VLAAMSE ONDERWIJSRAAD

Recht op leren in onderwijs

5 Studeren is soms overleven

6 Leerproces is geen Excel-bestand

8 Basisvoorwaarde voor democratie

VLAAMSE ONDERWIJSRAAD
VAN EN VOOR ONDERWIJS

Afgiftekantoor Brussel X | WIJZER jaargang 34 nr.3 oktober 2026 | Verschijnt driemaandelijks | P309789

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

wijzer_nr3:2026.indd 1 08/10/2026 16:54

EDITO

Recht op leren in onderwijs

Het schooljaar is alweer op kruissnelheid en dat geldt ook voor de Vlaamse Onderwijsraad. Op onze startdag in september lanceerden we het eindresultaat van onze strategische verkenning ***Recht op leren in onderwijs.*** Het is een langlopend traject dat ons de kans geeft om in de diepte te werken. De publicatie van het boek is geen eindpunt, maar juist de start van een zoektocht naar **breed gedragen oplossingen.** Dat dat recht op leren niet voor iedereen gegarandeerd is, is duidelijk. Vanuit de Vlaamse Onderwijsraad gaan we op zoek naar antwoorden op de vraag hoe we dat **recht voor elke lerende** toegankelijk kunnen maken.

Het boek biedt een waaier aan academische pistes van onderzoekers, elk vanuit hun eigen expertise. Dat zijn geen standpunten van de Vlaamse Onderwijsraad, wel belangrijke onderzoekslijnen waarlangs wij het thema verder willen exploreren. Met dit materiaal gaan we nu aan de slag, met vertegenwoordigers uit het onderwijsveld. Zo kunnen we **praktijk, onderzoek en beleid** in balans brengen rond dit thema.

Op de startdag gaf de voorzitter van de denkgroep, Imran Uddin, een schot voor de boeg van het vervolg van dit traject. Daarna lieten we verschillende boeiende, uitdagende en ontroerende sprekers de revue passeren. Zij komen ook allemaal aan bod in deze Wijzer en maken de uitdagingen rond het recht op leren in onderwijs heel tastbaar. Tobias over recht op leren in het **hoger onderwijs,** Eva over de impact op de job van **onderwijsprofessional,** Jan over hoe **scholen en onderwijsverstrekkers** tegen dit thema aankijken. Zij hebben de strategische verkenning mee getrokken. Ik was in het bijzonder ontroerd en geïnspireerd door de doorleefde verhalen van Nikki en Sonia, **ouders in armoede,** en van **student** Noer Zaman en **scholier** Jelle. We zijn opgeladen met tonnen energie om ook dit schooljaar mee na te denken over goed onderwijsbeleid met blik op de lange termijn.

Leen Van Heurck,
algemeen secretaris Vlaamse Onderwijsraad

Lees Wijzer online

Win een exemplaar van *Recht op leren in onderwijs*

Op zoek naar toekomstgerichte pistes om het recht op leren in onderwijs toegankelijk te maken? Dan vind je heel veel inspiratie in onze strategische verkenning. Het boek is verkrijgbaar via de bestellink op onze homepage.

Lezers van Wijzers maken ook kans op een gratis exemplaar. **Wij geven 5 boeken weg.**

Scan de qr-code en geef jouw antwoord op onze vraag over het verdere traject in het kader van *Recht op leren in onderwijs.* De winnaars worden persoonlijk gecontacteerd.

redactie: Peter Heirman | vormgeving: Meer wit | © coverfoto: Bram Tack, © edito: Faye Pynaert

Ambitieuze uitdaging

Rond het thema Recht op leren in onderwijs werkt de Vlaamse Onderwijsraad al ruim een schooljaar lang in de diepte. Samen met mensen uit het brede onderwijsveld werden onderzoekers aangesproken om vanuit hun eigen discipline en expertise hun licht te laten schijnen op dit thema, dat een grote impact heeft op de leerkansen van scholieren, studenten en andere lerenden, maar ook op de arbeidsomstandigheden van leraren en docenten of op de werking van scholen en onderwijsinstellingen.

Het onderwijsveld wil dit uitdagende thema vastpakken, met de nodige sense of urgency, maar ook met het duidelijke engagement om dit grondig, bedachtzaam en met een blik op de toekomst te doorgronden. Dat heeft geresulteerd in de publicatie *Recht op leren in onderwijs*, waarin vanuit verschillende disciplines naar het thema gekeken wordt. Het boek is geen advies van de Vlaamse Onderwijsraad, maar wel een stevige basis om toekomstige adviezen of ander inhoudelijk werk aan te toetsen.

We hopen met dit boek veel en uiteenlopende stemmen uit het onderwijsveld te inspireren. De publicatie is geen eindpunt, maar net het begin van een traject om een duidelijke visie te ontwikkelen over hoe onderwijsveld, beleid en de brede samenleving het recht op leren voor iedereen kunnen garanderen. Een ambitieuze uitdaging, maar tegelijk zou het vanzelfsprekend moeten zijn dat alle kinderen, jongeren en volwassenen hun recht op leren kunnen waarmaken.

In deze editie van Wijzer, die we volledig ophangen aan dit traject, laten we stemmen aan het woord vanuit onderwijsverstrekkers, onderzoek, leraren, ouders, scholieren en studenten. Zij maken de academische lijnen die het boek uitzet, heel tastbaar en tonen aan dat dit thema raakt aan het hart van wat onderwijs is: alle mensen, jong of minder jong, de kans geven om hun talenten te ontdekken en te ontplooien. Het is dat wat onderwijs zo essentieel en waardevol maakt.

© Pexels

Lees Wijzer online

Jan Fransen (GO!): “Elke leerling heeft recht op hoge verwachtingen”

‘De sociale ongelijkheid in ons onderwijs is een nijpend probleem, en bovendien een probleem dat niet nieuw is. De recente PISA-resultaten leggen andermaal de vinger op de wonde. Leerlingen met een migratieachtergrond en kwetsbare sociaal-economische context kijken nog steeds aan tegen een wijd gepande kloof als het over leerprestaties gaat. Hun recht op leren wordt daardoor ernstig ondermijnd. Zoveel is duidelijk.’ Dat zegt **Jan Fransen,** teamcoördinator beleidsthema’s en onderhandelingen bij GO!

Dat het antwoord van de minister van Onderwijs de nadruk legt op kennis, rust en discipline in de klas, is een goede stap, vindt Jan Fransen. ‘Tegelijk pleit ik voor een aanpak die diversiteit omarmt. We moeten hoge verwachtingen koesteren van iedereen en dat niet laten samenhangen met vooroordelen over de achtergrond van leerlingen. Dat is ook een van de pistes die in de publicatie aan bod komt. Tegelijk moeten we ook kijken naar hoe verbonden kinderen zich weten met de school, en hoe representatief een schoolteam is. Ook daar is nog werk aan de winkel. Het een sluit het ander ook niet uit. Aandacht hebben voor de diversiteit in onze klassen kan net helpen om de talenten bij elke leerling maximaal aan te boren. Dat kinderen van de laagst geschoolde moeders zeven keer meer kans hebben om de school vroegtijdig te verlaten, is niet iets waar we ons zomaar mogen bij neerleggen.’

‘Polarisering overstijgen’

Kennis van het Nederlands krijgt veel aandacht, vanuit het onderwijsbeleid en het onderwijsveld. ‘Terecht, dit gaat over jongeren de kans geven om te functioneren in de samenleving, om hun eigen netwerken te kunnen uitbouwen en voor hun eigen rechten op te komen. Ik denk dat niemand, binnen of buiten het onderwijs, het belang betwist van een goede kennis van het Nederlands. Maar dat sluit niet uit dat je ook respect kunt tonen voor de thuistaal van leerlingen.‘

Dit proces kan helpen om verschillende perspectieven samen te brengen en gepolariseerde debatten te overstijgen.

Noer Zaman (student AP Hogeschool Antwerpen): ‘Studeren is soms overleven’

Noer Zaman zit in het tweede jaar van de bachelor chemie aan de AP Hogeschool in Antwerpen. Hij is een pioniersstudent van Afghaanse origine. ‘Studeren is soms overleven’, zegt hij. ‘Zeker als je als student niet zoveel financiële ondersteuning hebt. Ik combineer mijn studies met een studentenjob bij Brico. Mijn leven bestaat grotendeels uit lessen bijwonen, studeren en werken. Voor ontspanning is er weinig ruimte.’

Toch staat Noer Zaman positief in het leven. ‘Met de juiste ondersteuning en veel inzet geraak ik er wel. Ik heb veel te danken aan de mensen van Boost (een ondersteuningsprogramma voor getalenteerde jongeren uit sociaal kwetsbare context, nvdr). En zeker ook aan de mensen van AP Hogeschool, die mij de juiste duw in de rug gegeven hebben op moeilijke momenten.’

Noer Zaman is mondig en wil zich engageren. ‘Niet iedereen is even mondig als ik. Daarom wil ik ook de stem van andere studenten vertegenwoordigen, bijvoorbeeld in de studentenraad van mijn hogeschool. Ook maatschappelijk ligt er veel druk op onze generatie. Klimaat, geopolitieke onzekerheid. Soms hebben wij het gevoel dat we de problemen van de generaties voor ons moeten oplossen. Jongeren moeten hun stem laten horen. Ik heb veel kansen gekregen in de Belgische samenleving. Dat is ook mijn oproep aan mijn medestudenten. Grijp de kansen die je krijgt.’

Nikki:
‘Mijn dochter botst op dezelfde vooroordelen als ik vroeger’

Nikki’s oudste dochter zet volgend schooljaar de stap naar het middelbaar onderwijs. ‘Een moment waar veel gezinnen naar uitkijken, maar bij ons geeft het ook veel stress. Die studiekeuze is heel belangrijk, want ze heeft gevolgen voor de rest van haar verdere leven. Mijn dochter botst op dezelfde vooroordelen als ik vroeger. “Je mama heeft buitengewoon onderwijs gevolgd, dus jij zal daar ook wel terecht komen.” Dat krijgt ze wel eens te horen.

Ik heb zelf geen leuke schooltijd gehad. Dat maakt het soms moeilijk om betrokken te zijn bij de schoolcarrière van mijn dochter. Veel negatieve ervaringen komen dan terug. Ze gaat wellicht kiezen voor de B-stroom, maar de grote vraag is of ze ook de richting van haar keuze zal kunnen volgen.

Ook financieel is het niet vanzelfsprekend. De schooltoelages worden, in het beste geval, eind augustus uitbetaald. Maar de schoolboeken moeten al eerder betaald zijn, anders krijg je ze niet.’

Sonia:
‘Laat ouders zich welkom voelen op school’

’Veel ouders durven moeilijk hulp vragen aan school: uit schaamte, omdat ze niet goed weten bij wie ze terecht kunnen, … Daarom is het zo belangrijk om als school letterlijk en figuurlijk de deuren open te gooien. Laat ouders zich welkom voelen op school. Brugfiguren kunnen daar een heel positieve rol in spelen. Zij verlagen de drempel voor ouders. In Aalst hebben ze al prachtig werk geleverd.

Werk samen met ouders, ga met hen in gesprek, dan zullen problemen ook sneller aangekaart worden en blijven ze niet etteren. Het goede nieuws is dat heel wat scholen inspanningen leveren om de band met ouders aan te halen. Het is dus wel degelijk mogelijk.’

Jelle (scholier):
‘Praat niet over ons, maar met ons’

‘Recht op leren is lang niet voor elke scholier vanzelfsprekend’, zegt Jelle. ‘En dat heeft verschillende oorzaken. Prestatiedruk is iets waar veel jongeren op botsen. Dat maakt het moeilijk om tot leren te komen. Pesten en mentale belasting geven nog bijkomende druk. Tegelijk legt het lerarentekort een grote hypotheek op onze leerkansen. Grotere klassen zijn niet bevorderlijk voor de onderwijskwaliteit.

De school kan zorgen voor een toegankelijke leerlingenbegeleiding en investeren in een evenwichtige dialoog met leerlingen. Ik engageer mij alvast in de leerlingenraad en de Scholierenkoepel.’

De rol van onderwijsonderzoek en onderwijsprofessionals

Tobias Frenssen (UCLL): ‘Onderwijsonderzoek kan weg tonen naar recht op leren voor iedereen’

‘Recht op leren is, welja, een recht, dus het zou voor elke student toegankelijk moeten zijn. Helaas zien we dat dat nog niet het geval is. Groeiende groepen studenten botsen tegen drempels aan, ondanks dat hogeronderwijsinstellingen inspanningen leveren. Het boek *Recht op leren in onderwijs* heeft voor mij bevestigd dat hier nog veel onontgonnen terrein ligt voor onderwijsonderzoek. Niet om de gouden formule te vinden waarmee we drempels in een keer wegtoveren. Daarvoor is dit thema te complex. Wel om drempels bloot te leggen en de oorzaken die daarmee gepaard gaan, en om scenario’s uit te tekenen om die drempels aan te pakken.’ Dat zegt Tobias Frenssen, hoofd van het Expertisecentrum Education & Development aan de UC Leuven-Limburg (UCLL).

© Bram Tack

Uit het proces tijdens deze strategische verkenning kwamen, specifiek voor hoger onderwijs, al enkele drempels bovendrijven. ‘De financiële en materiële context van studenten speelt zeker een rol. Je hebt het inschrijvingsgeld. Een systeem van studiebeurzen kan soelaas bieden, maar toch blijft studeren voor een belangrijke groep jongeren financieel uitdagend.

Los van het inschrijvingsgeld zijn er nog andere financiële drempels, die veel minder zichtbaar zijn. Kijk naar het gebruik van AI. Dat biedt nu al methodieken die een waardevolle ondersteuning kunnen zijn voor het leerproces. Alleen zijn die vaak betalend en dus niet voor iedereen even toegankelijk. Het schaduwonderwijs, aangevuurd door de bijlesindustrie, is nog zo’n factor die sociale ongelijkheid in de hand werkt, al is dat niet eigen aan het hoger onderwijs. Die trend zie je even goed opduiken in het leerplichtonderwijs.’

Naast financiële drempels botsen studenten ook op sociale drempels. ‘Zeker pioniersstudenten, die als eerste uit hun gezin hogere studies beginnen, krijgen daarmee te maken. Maar ook studenten met een migratieachtergrond bijvoorbeeld. Als je geen aanspreekpunt hebt in je eigen familie of kennissenkring kan de sociale context van het hoger onderwijs best pittig zijn. Waar vind ik informatie? Welke ondersteuning kan ik krijgen? Hoe organiseer ik mezelf? En hoe kom ik tot een goed evenwicht tussen studiesucces en sociaal welbevinden?’

Hogeronderwijsinstellingen hebben daar al heel wat stappen in gezet. ‘We streven naar universal design voor onze leerprocessen, met heldere taal en didactiek die elke student aanspreekt en meeneemt. We hebben onze studietrajecten de voorbije jaren geflexibiliseerd, van flexibele leerwegen tot en met microcredentials. Dat maakt ze toegankelijker voor pakweg studenten met een beperking, mantelzorgers of werkstudenten. Het heeft de diversiteit onder studenten doen toenemen, en dat is een goede zaak, maar we moeten er tegelijk over waken dat er genoeg gezamenlijke beleving is onder studenten. Het gevaar is dat iedereen zich een beetje opsluit in zijn eigen studietraject.’

Het formele, wettelijk verankerde, recht op onderwijs, is nog geen garantie op recht op leren. ‘Dat is voor mij heel duidelijk gebleken tijdens deze strategische verkenning. Er is de jongste jaren meer focus op studiesucces gekomen. Dat is niet onterecht, maar dat mag het recht

op leren niet ondermijnen. Het hele Bolognaproces heeft geleid tot hardere criteria op vlak van competenties en studieresultaat. We mogen daar ook niet te eenzijdig op focussen. Leren en studeren moet ook een avontuur blijven, met omwegen die minstens even boeiend kunnen zijn als de rechte weg. Een leerproces is geen Excelbestand dat je afwerkt.'

Eva Tiquet (COV): 'Basisonderwijs staat in de maatschappelijke frontlinie'

'Maatschappelijke veranderingen merk je snel in het kleuter- en lager onderwijs. Als de werkloosheidsuitkeringen beperkt worden, zien de basisscholen als eerste lege brooddozen opduiken. Problemen met leerlingenvervoer, stijgend aantal leerlingen met zorgnoden, toenemende kinderarmoede? Schoolteams in kleuter- en lagere scholen worden er heel snel mee geconfronteerd, in de klas en op de speelplaats. Je kunt zonder overdrijven stellen dat het basisonderwijs in de maatschappelijke frontlinie staat. Onderwijsprofessionals zien daar ook heel duidelijk dat veranderingen in de samenleving het recht op leren van kinderen snel en diepgaand kunnen ondermijnen.

Basisscholen zijn lokaal verankerd. Dat is ook een kracht, want je kunt vanuit die scholen heel veel partners samenbrengen om maatschappelijke problemen aan te kaarten. De lijn tussen schoolteam en ouders is er doorgaans korter dan in het secundair onderwijs. Jammer genoeg zien we een tendens dat lokale besturen onderwijs niet altijd als hun kerntaak beschouwen, waardoor ook die lokale verankering verloren gaat. Dan komen projecten met brugfiguren bijvoorbeeld snel onder druk te staan. Die spelen net een heel belangrijke rol om de drempels te verlagen voor ouders in een kwetsbare context.

Scholen moeten de ruimte krijgen om alle kinderen een veilige omgeving te bieden, waar ze zorgen achter zich kunnen laten en vrijuit tot leren kunnen komen. Met hoge verwachtingen voor iedereen, kwaliteitsvolle opvang en mogelijkheden voor ontspanning na de schooltijd. Basisscholen staan in de frontlinie, en dat geldt dus in de eerste plaats voor de onderwijsprofessionals in die scholen. Onderwijzers, kleuteronderwijzers, kinderverzorgers, directeurs, zorgcoördinatoren, administratief personeel. Je hoort ze allemaal wel eens zeggen: 'Dat zijn mijn kinderen.'

© Bram Tack

Het toont hoe betrokken ze zijn en hoe ook zij worstelen met de groeiende kloof tussen kinderen. Dit raakt aan hun professionele identiteit.

In de strategische verkenning zie ik verschillende interessante pistes om aan de slag te gaan met recht op leren in onderwijs. De verbondenheid van kinderen met de school is daarin heel belangrijk. Hoe draag je een schoolcultuur consequent uit, zodat die helder en herkenbaar is voor leerlingen? Onderwijsprofessionals proberen samen een taal te vinden die verbindt. Een veilig, herkenbaar schoolklimaat is een van de sleutels tot een leeromgeving die kinderen uitdaagt, maar ook positief stimuleert. Dat is geen makkelijke, maar wel een boeiende oefening.'

Die verbondenheid is niet zomaar een bijkomende opdracht. 'Die moet de kern uitmaken van onderwijs, niet als project, maar structureel. Onderwijs heeft geen nood aan slingerbewegingen, maar aan een ambitieuze, koers met zicht op de lange termijn.'

Lees Wijzer online

Imran Uddin: ‘Recht op leren is basisvoorwaarde voor een democratie’

IN DE KIJKER

‘Niet iedereen kan zijn recht op leren realiseren. Dat zien we aan de doorstroomcijfers vanuit lager, secundair en hoger onderwijs, tot en met het volwassenenonderwijs. Het besef dat we rond dit thema dringend aan de slag moeten, daar is het hele onderwijsveld van doordrongen.’ Dat zegt **Imran Uddin,** de gloednieuwe directeur van hogeschool UCLL en voormalig algemeen directeur van de Associatie KU Leuven. Hij was de voorzitter van de denkgroep die de hele strategische verkenning in goede banen leidde.

‘Het thema recht op leren zit in het hart van de Vlaamse Onderwijsraad. Het is ook een belangrijke doelstelling in het Vlaamse regeerakkoord en ook de commissie onderwijs in het Vlaams Parlement brengt het thema heel geregeld onder de aandacht. Het momentum is er dus om dit vast te pakken. Recht op leren was al een rode draad doorheen de inhoudelijke werking van de Vlaamse Onderwijsraad, maar het was nog niet zo expliciet opgenomen in advisering. Dat is het doel van deze strategische verkenning. Een inhoudelijke basis leggen en verschillende pistes vanuit verschillende disciplines samenbrengen over hoe we recht op leren in onderwijs toegankelijk kunnen maken voor alle Vlaamse scholieren, studenten en cursisten. Het boek dat nu gepubliceerd is, bevat geen adviezen of standpunten van de Vlaamse Onderwijsraad. Het biedt wel een kader waar toekomstige adviezen over dit thema kunnen naar teruggrijpen.’

Recht op leren is natuurlijk een zeer breed onderwerp. ‘We hebben het afgebakend tot recht op leren in onderwijs, nog altijd breed als thema. We wilden vooral pistes verkennen waarbij we ook konden onderzoeken welke rol onderwijsactoren zelf kunnen opnemen. Binnen dat kader hebben we het bewust breed opgevat, over alle onderwijsniveaus en -vormen heen, tot en met levenslang leren. Je mag dit gerust zien als een engagement vanuit het onderwijsveld om zijn rol hierin te erkennen en daadwerkelijk op te nemen.’

Verschillende onderzoekers uit heel verschillende disciplines werkten mee aan het boek. ‘Daardoor is het een publicatie geworden met een brede, maar tegelijk ook heel gerichte blik op het thema. We kijken naar hoe recht op leren juridisch kan gekaderd worden, welke verschillende leerideologieën een impact kunnen hebben op het recht op leren, wat we kunnen leren van weekendscholen of hoe sense of belonging (de mate waarin leerlingen zich verbonden weten met hun school, nvdr) een impact kan hebben. Of nog hoe een kennisrijk curriculum recht op leren toegankelijk maakt voor net die leerlingen met een kwetsbare context.’

Het boek is geen menu. ‘Het zijn geen losse recepten die je los van elkaar kunt uitproberen. Deze strategische verkenning is een beleidskompas. Het kan de basis zijn voor een langetermijnvisie, waarbij alle onderdelen in balans zijn. Dat wil niet zeggen dat je alles tegelijk moet aanpakken. Dat is niet realistisch en het zou ook verlammend werken. Je moet wel altijd de langetermijnvisie vooropstellen als je beleid uitrolt. Het onderwijs verdraagt geen slingerbewegingen, maar heeft behoefte aan beleid dat kijkt naar de lange termijn.’

Dat maakt het niet eenvoudig voor beleidsverantwoordelijken. ‘De impact van beleid overstijgt legislaturen.

© Bram Tack

Dat maakt het net belangrijk om koers te houden. We hebben nu een kennisrijk curriculum voor het basisonderwijs. We hebben duidelijke startbekwaamheden voor leraren. De kentering in ons onderwijs zal volgehouden aandacht en inspanningen vragen. De recente Pisa-resultaten vind ik niet verrassend, wel verontrustend. Ze moeten ons nog meer motiveren om, met alle partners samen, de leerkansen van elke Vlaming te vrijwaren. Recht op leren is een basisvoorwaarde voor een democratie. Ik hoop dat de Vlaamse Onderwijsraad een forum kan zijn waar experten met elkaar in dialoog kunnen gaan. Debat mag en moet er zijn, maar we moeten ook de moed hebben om onze meningsverschillen te overstijgen en samen een draagvlak te creëren voor doordacht onderwijsbeleid met een blik op de toekomst.’

Informatie vanuit de Vlaamse Onderwijsraad voor scholen en onderwijsinstellingen. Overname mag mits bronvermelding | v.u. Leen Van Heurck, Koning Albert II-laan 37 | 1030 Brussel